

YERADİBİLİMİ ARAŞTIRMALARINDA MİKROTOPONİMİNİN YERİ, ÖNEMİ VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ: TIRNAK KÖYÜ (İÇEL/GÜLNAR) ÖRNEĞİ

*İbrahim ŞAHİN**

ÖZET

Mikrotoponimi araştırmaları bir milletin yer adı verme kültürünün belirlenebilmesi ve dil zenginliğinin tespiti için oldukça önemlidir. Tırnak Köyü örneğinde bir mikrotoponimi araştırması olan bu çalışma çerçevesinde yüz altmış üç yer adı derlenmiş, bunlar çeşitli açılardan sınıflandırılmıştır. Derlenen yer adlarının kuruluşlarında görev yapan çok sayıda coğrafi terimin sözlükçesi hazırlanmıştır. Yapılan sınıflandırmalarla Tırnak Köyü mikrotoponimlerinin karakter yapısı belirlenmiş; ayrıca Derleme Sözlüğü'ne katkıda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mikrotoponimi, mikrotoponimi sınıflandırması, Tırnak Köyü.

THE PLACE, IMPORTANCE AND THE RESEARCH METHOD OF MICROTOPONYMY IN THE TOPONYMY RESEARCHES: THE EXAMPLE OF TIRNAK (İÇEL/GÜLNAR) VILLAGE

ABSTRACT

The researches of microtoponymy is considerably important in terms of determining the culture of location naming and fixing the prosperity of the language of a nation. In the framework of this research one hundred and sixty three location name has been gathered as a microtoponymy research in the context of Tırnak Village and these have been classified in terms of various aspects. The glossary of numerous geographical terms, which have been used for configuring the gathered location names, have been prepared. By the help of classifications, the structure of the microtoponymies of Tırnak Village have been determined and also it is a contribution to Derleme Sözlüğü.

Keywords: Microtoponymy, classification of microtoponymy, Tırnak Village.

Giriş

İnsanların tabiatı betimleyerek tabiatla ilgili işlerinde birbirleriyle olan iletişimlerini geliştirme ve böylece hayatlarını kolaylaştırma ihtiyacından doğan her biri kısa adres niteliğindeki yer adları, çok eski çağlarda biçimlenmiş ad verme geleneğiyle bir milletin başta dili olmak üzere tarihi, kültürü vb. konularda son derece eski ve bir o kadar özgün söz varlığını bünyesinde taşımaktadır. Bu zengin hazinenin önemli bir kısmı makrotoponimler ise önemli bir kısmı da mikrotoponimlerdir. Üstelik mikrotoponimler bir milletin coğrafyayı adlandırma ilkelerini belirlemede makrotoponimlere göre daha etkili olabilirler. Mikrotoponimlerin yeradibilimcilerinin dikkatini fazla çekmemesinin bir sebebi mikrotoponimlerin insanlar arasındaki bilinirlik düzeyinin düşük olmasından kaynaklanan ilgi eksikliği olabileceği gibi, diğer bir sebebi de bu alanda teorik ve uygulamaya yönelik yeterli literatürün bulunmaması olabilir. Elinizdeki makale bu eksikliği gidermeye yönelik teorik, metodik ve uygulamaya yönelik model bir çalışmadır.

* Yard. Doç. Dr., Ege Üniversitesi, elmek: dribrahimsahin@gmail.com.

I. Bölüm: Mikrotoponimi ve Mikrotoponiminin Önemi:¹

I.I. Mikrotoponimi nedir?

Toponimler kavram işareti oldukları objenin büyüklüğüne göre makrotoponimler ve mikrotoponimler biçiminde kümelendirilir. Bununla birlikte makro ve mikrotoponimlerin belirlenmesi kolayca yapılabilecek bir iş değildir, zira bu noktada görecelik devreye girmektedir. Söz gelimi; “1/100.000 ölçekli haritada yer alan toponimler makro, yer almayanlar mikrodur.” diyerek kesin bir yargıda bulunmak doğru olmaz. Çünkü insanların yoğun yaşadıkları yerlerde, oradaki insanların hayatlarını yakından ilgilendiren küçük çaplı bir toponim haritalarda yer bulabildiği hâlde, insanların seyrek yaşadıkları coğrafyaların haritalarında çok daha büyük çaplı toponimler yer bulamayabilmektedir. Yine araştırma alanı büyüdükçe mikrotoponim algısı da büyümektedir. Söz gelimi bir araştırmacının köy çerçevesinde yaptığı bir toponimi araştırmasındaki mikrotoponim algısı ile, aynı araştırmacının ilçe veya il çapında yaptığı araştırmadaki mikrotoponim algısı doğal olarak birbirinden farklı olacaktır.

Değerli bir toponimi araştırmacısı olan Murzayev mikrotoponimi “*İnsanların etrafında dar bir çevrede yaşayan mera, ekinlik, mevki, dikkat çekici tabiat şekilleri, sel yarıkları, höyük, kuyu, küçük akarsu kıvrımları, kışlaklar, pınarlar, bağ evleri gibi çok büyük olmayan nesnelere adı olarak varlığını sürdüren coğrafi adların toplamıdır.*” biçiminde tanımlar (Murzayev, 1974: 23).

“*İnsanların etrafı*” “*dar çerçeve*” gibi ifadeler de daha fazla açıklamayı talep etmektedir. Zira her insanın çevresi aynı olmadığı gibi *darlık* ve *genişlik* de görecelidir. Çünkü her insanın bilgi ve ilgi alanı aynı değildir. Bazı insanlar yaşadıkları çevredeki en küçük yer adlarını bildikleri gibi yakın ve hatta uzak yerlerdeki en küçük yer adlarını, çok gezdikleri ve ilgili oldukları için bilebildikleri hâlde bazı insanlar doğup büyüdükleri en küçük yerleşim birimi içindeki yer adlarının birçoğunu bilemeyebilirler.

İnsanoğlu doğası gereği bir toplum içinde doğar ve içinde doğduğu toplumun doğal bir üyesi olur. Yine her topluluğun hayatını sürdürdüğü, hayat tarzı ve ilgi alanlarıyla sınırlanmış bir de doğal coğrafyası vardır. İnsanın etrafındaki dar çerçeve olarak kabul edilen alan, söz konusu bu doğal coğrafyadır. Bu doğal coğrafi alan bazen bir mezra, bazen bir köy, bazen bir yayla, bazen bir kasaba, bazen de bir il olabileceği gibi bazen de yaylalar, kışlaklar gibi sahipleri belli coğrafyalar da olabilir. Mikrotoponimler işte bu doğal coğrafi alanda, yalnızca o coğrafyanın sakinleri tarafından işletilen, 1/100.000 ölçekli haritalarda bile anılmayan ağızdan ağza, kulaktan kulağa, nesilden nesile aktarılacak günümüze ulaşmış *oronim*, *hidronim*, *oykonim*, *horonim*, *dromonim*, *agronim*, *urbonim* ve *drimonim* gibi her türlü yer adlarıdır.

Mikrotoponimler hangi sınırlar içinde derlenmelidir?: Mikrotoponim derlemeleri yukarıda sözünü ettiğimiz sürekli sakinleri olan alanlarda yapılır. Zira sürekli sakini olmayan coğrafi alanların mikrotoponimleri de doğal olarak yoktur.²

¹ Türkçeye birebir *büyüktoponimi* ya da *büyükyeradibilimi* ve *küçüktoponimi* ya da *küçükyeradibilimi* şeklinde aktarılabilir olan terimlerden ziyade, buradaki asıl ayırt edici noktanın yer adlarının geniş çevreler tarafından bilinmesi ya da dar bir çevrede bilinmesi olduğundan bu karşılıklar yerine *makrotoponim* için *bilindikyeradı*; *makrotoponimi* için ise *bilindikyeradibilimi* terimini önerirken *mikrotoponim* için *silikyeradı* ve mikrotoponimi için de *silikyeradibilimi* terimlerini öneriyoruz.

Makalede çok sayıda yabancı terim kullanılmıştır. Bu terimlerin henüz Türkçe karşılıkları yoktur. Bu yöndeki çalışmalarımız devam etmekte olup sonraki çalışmalarımızda toplu olarak sunulacağından, şimdilik yabancı terimleri kullanmayı tercih ettik.

² Yaylalar ve kışlaklar gibi yerleşim birimleri sürekli sakinleri olan yerler arasındadır. Zira yılın belli dönemleri de olsa oranın sahipleri vardır ve buraların da (tıpkı köyler, beldeler, ilçeler, iller gibi) dikkati çeken her coğrafi şekli sahipleri tarafından adlandırılmıştır.

Herhangi bir yerleşim birimi mikrotoponim derlemelerinin mutlak suretle o yerleşim biriminin idari-resmî sınırlarına bağlı kalınarak yapılma mecburiyeti yoktur. Bazen falanca yerleşim biriminin sınırları içinde kalan bir mevki, coğrafi şartlar sebebiyle o yerleşim biriminin sakinlerince bilinmeyen bir yer olabildiği hâlde filanca yerleşim birimi sakinlerince bilindik bir yer olabilir. Dolayısıyla derleme sırasında idari-resmî sınırlardan ziyade yukarıda bahsedilen insanların ve mensubu olduğu topluluğun doğal çevresi esas alınarak derleme yapılmalı, fakat derlenen yer adıyla ilgili bilgiler verilirken yer adının hangi idari birim içinde yer aldığını da belirterek, karışıklığa meydan verilmemelidir. Mikrotoponimleri derlenen yerleşim biriminin büyük olması durumunda (il-ilçe gibi) derleme de tek bir noktada yaşayan insanlarından değil, yerleşim biriminin farklı noktalarında yaşayan sakinlerinden faydalanılmalıdır.

Bir köyde bulunan her türlü yer adını mikrotoponim saymak mümkün müdür?: Bir köyde yerle ilgili tüm adlandırmaları mikrotoponim olarak adlandırmak mümkün olsa da yapılacak araştırmalarda bir elemeye gitmek gerekmektedir. Zira köyde yaşayan insanlar, tabiatla iç içe olan yörükler, çobanlar yaşadıkları ve ilgili oldukları coğrafiyanın her noktasını adlandırabilmektedirler. Örneğin, köyde yaşayan her insan, evinin önündeki bahçeden uzaktaki tarlasına kadar sahip olduğu toprağın her köşesini, her noktasını adlandırabilir. Aile bireyleri kendi aralarında tarlaları, bahçeleri hakkında konuşurken bu adları kullanmak suretiyle tarlaları, bahçeleri üzerinde ayrıntılı şekilde anlaşabilirler. Fakat bu adlandırmaların çoğunu en yakın komşuları dahi bilemezler, çünkü bunlar diğer insanların ilgisini çekecek boyutta önemli coğrafi şekiller değillerdir ve bu nedenle de geçici adlandırmalardır. Bir küçük köyde bile sayıları binleri bulabilir. Mikrotoponimi çalışmalarını çerçevesinde bunların hepsinin derlenip araştırılmasına imkân olmadığı gibi gerek de yoktur. Yani bir yer adı nesilden nesile aktarılmıyor, üzerinde yaşayan insanların değişmesine bağlı olarak unutuluyorsa bunlar geçici toponimlerdir. Örneğin bir aile bahçesinde kabak ektiği yeri *Kabaklıseki*, ayva ağacı olan sekisini *Ayvalıseki*, maydanoz ektiği kısmı *Maydanozluk*, kül döktüğü yere *Küllük*, küçük sekiye *Küçükseki*, büyük sekiye *Büyükseki* şeklinde isim vermişse bunlar aile bireyleri arasında tarla ve bahçeleri üzerine konuşurken anlaşmayı kolaylaştırmak için yapılmış geçici adlandırmalardır. Kabak ekilen bahçeye domates ekilmesiyle adlandırma değişecek, küçük olan seki büyük olan sekiyle birleştirildiği zaman hem *Küçükseki* hem de *Büyükseki* adlandırması kaybolacaktır. Bu adlandırmaların belki de tamamı mülk sahibinin ölümüne bağlı olarak kaybolup gidecektir. Yine benzer şekilde sahibinin adıyla adlandırılan *Muradınyeri*, *Osmanınseki*, *Ahmedintarlası* vs. adlandırmalar da geçici adlandırmalardır.

Ancak mülkün sahibi değiştiği hâlde adı değişmeyen adlandırmalar kalıcı toponimlerdir ve mikrotoponimler arasında incelenmeye lâyıktır. Geçici toponimler ancak kalıcı olanların oluşumları konusunda fikir edinmek için dikkate değerlidir. Mikrotoponimler olağanüstü şartlar hariç (bir bölgedeki ahalinin toptan yok olması ve yerine başka bir topluluğun gelmesi veya oranın sakinlerinin yerine başka bir dil konuşan ahalinin gelmesi vb. durumlar) yıllara ve toponimin üzerinde yaşayan insanların değişmesine rağmen değişmeyen toponimlerdir.

Bir köy ve o köyün civarı düşünöldüğünde her noktanın, her bucağın adı vardır. Köyü ve köyün civarını iyi bilen bir kişi bu isimlerin büyük bir kısmını bilebilir. Köyde yaşayan her insanın köydeki bütün mikrotoponimleri bilmesi söz konusu değildir. Kişi şayet evinden dışarı çıkmıyorsa yaşadığı çevredeki mikrotoponimleri isim olarak bilse bile mevki olarak bilemeyecektir. Mikrotoponimleri bir köyde en iyi bilmesi muhtemel insanlar o köyün çobanları ve avcılarıdır.

Mikrotoponimler tapu kayıtlarında, 1/25.000 ölçekli paftalarda da yer alabilir. Fakat bu belgelerden yapılacak derlemeler bazı sebeplerden sağlıklı olmayacaktır: Tapu kayıtları sırasında, tapuyu düzenleyen memur ve vatandaş arasında geçen konuşmalar sırasında vatandaş yer adını çeşitli kaygılarla (kibarlaşma, ölçünlü dille ifade etme çabası gibi) olduğundan farklı ifade edebildiği gibi, diğer yandan tapu memuru da kendince bazı düzeltmeler yapabileceğinden toponim

olduğundan daha farklı kaydedilebilmektedir. Hazırlanan paftalar için de benzer durumlar söz konusudur. Dolayısıyla mikrotoponimi araştırmalarında en sağlıklı yöntem sahada derleme yöntemidir. Bununla birlikte köyle ilgili pafta ve tapu kayıtlarından çeşitli sebeplerle artık kullanılmayan mikrotoponimler derlemek mümkün olabilir.

Mikrotoponimler göç olgusuna bağlı olarak, insanların köylerden şehirlere taşınması, köyü ve köyün civarını iyi bilen yaşlı insanların ölmesi sonucu sürekli olarak kaybolmaktadır. Esasen mikrotoponimler, herhangi bir kaydı tutulmadığı için bir köyün insanlarının deprem, heyelan, ölümcül bulaşıcı hastalıklar, katliam gibi felaketler sonucu ölmesi, ya da köyü toplu boşaltma, köyün etnik yapısının bütünüyle değişmesi gibi olgular sebebiyle de tümüyle unutulabilir.

I. II. Mikrotoponimi çalışmaları ne işe yarar?:

Mikrotoponimler o köyün ve civarının tarihiyle, geçmişteki ve günümüzdeki kültürüyle ilgili oldukça değerli bilgiler verebilir. Mikrotoponimlerle ilgili yapılacak titiz çalışmalar başka bilim dalları için de önemli olabilir. Söz gelimi herhangi bir köyün mikrotoponimleri derlenmiş olsun. O köy ve civarıyla ilgili yapılacak tarihî ve arkeolojik çalışmalar için daha evvel yapılmış bu mikrotoponimi çalışması son derece önemli bir rehber olabilir. Tarihçi ya da arkeolog bu çalışma vasıtasıyla o civardaki ören yerlerini tespit edebilir. Mikrotoponimlerden yola çıkarak konuyla ilgili bazı verilere ulaşabilir. Böylece eski zamanlarda önemli tarihsel olaylara şahitlik etmiş fakat sonradan unutulmuş ve yalnızca mikrotoponim düzeyinde varlığını korumuş mekanları tespit edebilir, en azından fikir sahibi olabilir. Arkeolog için de durum böyledir. Herhangi bir bölgenin arkolojisi üzerinde çalışan arkeolog şayet o bölge üzerinde yapılmış mikrotoponim çalışmalarına bakarsa konuyla ilgili bazı verilere ulaşabilir. Çünkü birtakım mikrotoponimler o bölgedeki arkeolojik olgulara bağlı olarak isim (Yıkık, Ören, Dikilitaş, Kesiktaş, Taşmezar vb.) almış olabilir.

Mikrotoponimi çalışması sonucunda elde edilecek bilgilerden ağız çalışmaları sırasında da faydalanmak mümkündür. Bunun için mikrotoponim derlemesi yapılırken köyün tarihi araştırılıp köy adının ilk kez hangi arşiv belgelerinde geçtiği araştırılmalı, kaynaklardan köyde meskûn olan insanların etnik kökenleri belirlenmeli ve onların uzantılarının hâlen o köyde mevcut olup olmadığı tespit edilmelidir. Sözgelimi aşağıda mikrotoponimleri derlenen Tırnak köyü ilk olarak 1500 yılından kalma tahrir defterinde geçmekte ve bu köyde Beğdili ve Yazır aşiretlerinin meskûn olduğu bilgisi kaydedilmektedir. Gülnar'ın bütün köylerinin mikrotoponimlerinin bu çerçevede hazırlanması ve köyün etnik yapısı hakkında yeterince ön bilgi edinilmesi durumunda, o bölgenin ağız araştırmasını yapacak bir araştırmacı daha bölgeye gitmeden sağlıklı bir ağız araştırmasının hangi köylerde gerçekleştirebileceğini en başından bilecektir.

Bunun dışında yer adlarının oluşumunda kullanılmış olan bazı terimleri de ağız farklılıklarını tespit için kullanmak mümkün olabilir.

Yine dilcilik açısından mikrotoponimlerin bir diğer önemi kelime tespitidir. Örneğin Tırnak köyünün mikrotoponimlerinin bir kısmı artık sadece o köyde yaşayanlar için değil, bölge ve bugünün Türkiye insanı için de meçhuldür. Örneğin Tırnak Köyü mikrotoponimleri içinde yer alan *Özmeğgavaa* yer adında hem *özmek* hem de *kavak* kelimelerinin anlamları artık unutulmuştur. Yine *Coşdüştüü* yer adında *coş* unsurunun anlamı artık bilinmemektedir. Bunun gibi daha başka örnekler vardır.

Mikrotoponimi araştırması şüphesiz en çok coğrafi şekillerin, objelerin adlandırılması geleneğinin ortaya çıkartılmasında önemlidir. Ayrıca makro düzeydeki birtakım toponimlerin ve bu toponim kuruluşlarında yer alan coğrafi terimler mikro düzeydeki terim ve adlandırmalar vasıtasıyla izah edilebilir.

Turkish Studies

II. Bir Mikrotoponimi Çalışması Modeli Olarak Tırnak Köyü (İçel/Gülнар) Örneği

Her yerleşim biriminin coğrafi yapısı az çok diğerlerinden ayrı olduğundan her doğal coğrafyanın mikrotoponim çeşitliliği, malzemenin niteliği ve niceliği de doğal olarak farklı olsa da aşağıda bir köy örneğinde verilen araştırma yönteminin tüm mikrotoponimi çalışmalarında uygulanabileceğini düşünüyoruz.

II. I. Tırnak Köyü (Konumu, Tarihi ve Etnik Yapısı)

Tırnak Köyü'nün adı ilk olarak II. Beyazıt devrine ait, Miladi 1500-1501 tarihli Tahrir Defteri'nde geçmektedir. Deftere göre köy İçel civarında Beğdili boyunun yerleştiği bir köydür (Sümer, 1999: 310)³. 1530 tarihli defterde ise *Karye-i Dırnaklu* adıyla 33 vergi nüfuslu büyük bir köy (s. 299) ve *Karye-i Dırnak* adıyla 2 haneli küçük bir köy (s.303) geçmektedir. Halaçoğlu'nun kitabından anlayabildiğimiz kadarıyla 1500 tarihli defterde köyde yerleşik boy Beğdili'dir. 1518 yılı ve sonraki defterlerde ise köyde hem Beğdili hem de Yuvalardan Hoca Yunuslu Cemaati meskündür (Halaçoğlu, 2009: 304, 305, 308, 1060, 1061) ve yine köyün civarında (perakende olarak) "Yıvalı"lar bulunmaktadır. (Halaçoğlu, 2009: 2373).

Günümüzde köyün en eski yerlilerinden fazla kimse yoktur. 1904-1905 civarında köyden askere alınan 36 kişiden yalnız birinin geri dönmesi ve sonraki yıllarda yaşanan savaşlardaki kayıplar ve yine 1930-40'lı yıllarda köyün yerlilerinden birçok kimsenin Gülнар'a ve Mersin'e göç etmesi sebebiyle köy nüfusu iyice azalmış, gidenlerin yerine peyder pey Eskiörük, Tozkovan, Duruhan, Mollaömerli ve Bahşiş Yörüklerinden ve de Doğu Anadolu Bölgesi'nden birer ikişer aile gelip yerleşmiştir.

Bugün köyün en eski yerli sülalesi olarak İbilililer/İbilioğulları⁴ (Günümüzde Durmuşlu Sülalesi olarak anılır) sülalesinden iki hane bilinmektedir. Köyden taşınanların çoğu başta Gülнар ve Mersin olmak üzere çeşitli il ve ilçelere yerleşmişlerdir.

2000 sayımına göre köy 62 hane, 137 nüfustan oluşmaktadır (Bilir: 2003:394). Köyün geçim kaynağı, ziraat, hayvancılık ve ormancılıktır. Toprağı verimli olmasına rağmen engebeli arazi yapısı sebebiyle ekim-dikime uygun arazisi azdır. Köyün aşağı taraflarıyla yukarı tarafları arasındaki rakım farklılığının çok büyük olması, bitki örtüsünün zenginliğine ve hayvancılığa müsait bir iklim oluşumuna yol açmıştır ki bu da köylülerin yerleşik hayat yaşamalarına rağmen hayvan beslemeye devam etmelerine, küçükbaş hayvan sürüleri bulundurmalarına imkan vermiştir.

II. II. Tırnak Köyü Mikrotoponimleri

II. II. I. Toponimlerin Türü, Konumu ve Anlam Açıklamaları:

• Mikrooykonimler

a. Kale adları

Köy ve civarında bölgeye hâkim üç tepe üzerine kurulmuş üç kale bulunmaktadır. Bu kaleler birbirlerini göreceğ şekilde konumlandırılmıştır.

Azıdepegalesi: < *azı tepe kale+si*. Delikkaya ile Beğdili arasında yüksek bir tepenin üstünde bulunan kaledir. Meydancık Kalesi'nden görülebilir.

Çakalgalesi: < *çakal kale+si*. Eskiörük Köyü sınırları içerisinde kalan bir kaledir. Tırnak Köyü'nden görülebilir.

³ 1521 ve 1584 tarihli tahrir defterlerinde Karataş Kazasında yine Beğdili boyundan insanların yaşadığı ve adı Tırnak olan köyler görülmektedir (bk. (Halaçoğlu, 2009: 307, 309).

⁴ *İbili*, İbrahim adının kısa şeklidir.

Gale: < *kale*. Resmî adı *Meydancık Kalesi*'dir. Tırnak ve Emirhacı sınırında bulunmaktadır. Köylüler tarafından yalnızca **Gale** olarak adlandırılır.

b. Ören Adları:

Köyün yaşlıları Tırnak Köyü'nün eski zamanlarda üç minareli bir köy olduğunu söylemektedirler. Bunu tasdik eder nitelikte köy sınırları içinde iki ören yeri bulunmaktadır. Fakat buraların yerleşim yeri olarak en son ne zaman kullanıldığı, bu üç yerin tek bir ad ile mi yoksa her biri başka başka adlar ile mi adlandırıldığı konusunda bilgi bulunmamaktadır.

İçeriköy: < *içeri köy*: Ören yeridir, eskiden bir köy olduğu söylenir. Tarlaya dönüştürüldüğü için sağlam yapı ya da yapı parçası kalmamıştır.

Yıkık: < *yık-ık*. Köyün yukarı kesiminde ev yıkıklarının olduğu, şimdilerde tarla olarak kullanılan bir yerdir. Yıkık fiilinden gelişmiş olup "yıkılan, harap olan yer" demektir. Burası **Damyıkı:** < *dam+yıkık+ı* olarak da bilinir.

•**Mikrooronimler**

a. Tepe Adları:

Köy engebelik bir coğrafi yapıya sahip olmakla birlikte tepe adıyla adlandırılan sadece birkaç tane coğrafi şekil bulunmaktadır.

Akdepe: < *ak tepe*. Meydancık Kalesinin güney tarafında küçük bir tepedir.

Azıdepe: < *azı tepe*. Azıdepekalesi'nin bulunduğu mevkinin adıdır. Tepe adı, insandan tabiata bir metaforla azı dişe benzetilerek ortaya çıkmış olmalıdır.

Bedire: Tırnak Köyü'nün batı kısmında, Bozağa Köyü'nün güneydoğusunda bir tepedir. Anlamı bilinmemektedir.⁵

Böölekdepesi: < *Bögelek depe+si*. Eski Yörük ve Tırnak Köyü arasında bir tepedir. Havaların çok sıcak olduğu yaz aylarında hayvanları ısırarak ve hayvanların çalgınca koşmasına sebep olan sineğe *bööleksinee* (< *bögelek sineği*), hayvanların koşarak serin yerlere, su kenarlarına kaçması olayına da *böölek dutmak* (< *bögelek tutmak*) denir. Yer adının bögelek kelimesinden geliştiğini tahmin etmekle birlikte bu adın ne tür bir ilgiyle verildiğini söylemek güçtür. Belki *bögelek sineğin çokça bulunduğu tepe* anlamında verilmiş olabilir.

b. İn adları

İnler kimi zaman hayvanların yatırıldığı, kimi zaman ambar olarak kullanılan kimi zaman da yağmur, fırtına, soğuk hava gibi tabiat şartlarından korunmak için insanlar tarafından kullanılan yerlerdir. Bu özelliği dolayısıyla inler önemli yerlerdir ve derinliği olan her inin kendine özgü bir adı bulunmaktadır.

Araplarini: < *Araplar in+i*. Araplargatı'nın dibindeki büyük inlerden birinin adıdır. Adını Araplargatı'ndan almaktadır.

Atini: < *at in+i*. Çakalyolu'nda bir inin adıdır. Bir dönem at bağlanması sebebiyle bu adı aldığı söylenmektedir.

⁵ Derleme sözlüğünde Erzurum, Erzincan, vs. dolaylarında derlenmiş olan *bedire* ("su kovası, bakraç") kelimesi bulunmaktadır (DS: 1993: 595). Fakat bu kelime Rusça'dan alıntıdır (Ru: vedro "kova" demektir) (Gemalmaz, 1978/III: 39). Söz konusu yerin bir tepe olması dolayısıyla "kova" anlamına gelen *bedire* sözcüğüyle anlamlandırmak mümkün görünmemektedir.

Baceelini: < *baca+lı in+i*. Kilometrelerce uzunlukta bir indir. Tabanının horosan harcıyla sıvalı olduğu söylenir. İn in ilerleyen kısımlarında yeryüzüne açılan bir delik olduğu ve bu sebeple *bacalini* (< *bacalı+in+i*) adını aldığı söylenir.

Cığınini: < *Cığın in+i*. Altkat'ın aşağı taraflarında bir inin adıdır. Köylülerin bazıları **Cığılını** biçiminde telaffuz ederler. Köylüler in adının ne anlama geldiğini bilmemektedirler. İn içerisinde özellikle kış aylarında su akmakta olup su kaynama sesine benzer bir ses çıkardığından böyle adlandırılmış olmalıdır.⁶ Buna göre in “*cığın cığın ya da cığıl cığıl akan in*” anlamına gelmelidir.

Delimemedini: *deli Memed in+i*. Köyün yaşlıları Mehmet isminde bir delinin ailesine sık sık küsmesi ve bu inde yaşaması dolayısıyla bu adın verildiğini söylemektedirler.

Devini: < *deve in+i*. Eskiden bu inde sürekli deve yatırılmış olması sebebiyle ine bu ad verilmiştir.

Gurtasanini: < *kurt Hasan in+i*. Guzyaka mevkinde bir in adıdır.

Hasilini: < *hasıl in+i*. İçeriköy'ün üst tarafında, Çakalyolu'nda bir indir. Kışın hayvanlara yedirmek için hasıl saklanan bir yer olması sebebiyle bu adı almıştır. Hasıl, bir tür hayvan yemidir. Henüz başak çıkarmaya başladığı dönemde, yeşilken derilen arpaya denir. Yaş ve kuru olarak hayvanlara yem olarak verilir.

Küncini: < *küncü in+i*. Hasat zamanı küncü dallarının getirilip bir süre bekletildiği yer olması dolayısıyla bu adı almıştır. Küncü, susam ve susam bitkisinin yöredeki adıdır.

Öküzini: < *öküz in+i*. Çakal yolunda, Hasilini'nin aşağısında bir indir.

Peynirdelii: < *peynir delik+i*: Suyun gözünde on beş metre kadar uzunlukta küçük bir mağaradır. Mağaranın en azından oyularak genişletildiği içinde yapılan ocaklıklardan ve oturacak yerlerden bellidir. Eskiden köylüler peynirlerini burada sakladıklarından ‘peynir’ ve mağara anlamında kullandıkları ‘delik’ kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir.⁷

Suini: < *su in+i*. Araplar kayasının dibindeki büyük inlerden biri. İçinde su çıktığı için bu adla adlandırılmıştır.

c. Kaya ve Uçurum Adları

Oldukça engebeli bir arazi yapısına sahip olan köyün muhtelif yerlerinde herkesin adını bildiği kayalar mevcuttur.

Araplargatı: < *Araplar gat+i*. *Araplargayası* adıyla da bilinir. Gayabaşı ile Yumuk'u birbirinden ayıran, yüzlerce metre uzunluğunda, tabii sınır şeklinde bir kayadır. Aynı zamanda kayanın çevresini de ifade eder. Yer adı Araplargası'na adlandırılmasına bağlı olarak gelişmiştir. Bk. Araplargası.

Altgat: < *alt kat*: Hemen yukarısında uzayıp giden *Araplargatı* olması sebebiyle kayaya bu ad verilmiştir.

Atuçtuu: < *at uç-tuk+u (yer)*. Kızılyokuş ile Bozağaç arasında kayalık bir uçurumun adıdır.

⁶ Köylülerin bir kısmının cığıl demesinin sebebi de bu olmalıdır. Çünkü aynı sesi duyan kimi insan bu sesi ifade ederken cığıl cığıl diye ifade edebilir.

⁷ Mağara, insan emeğiyle oyulması sebebiyle “delik” adını almış olmalıdır. Aksi hâlde diğer mağaralarda olduğu gibi “in” sözcüğüyle adlandırılması beklenirdi.

Buzlaaya: < *buzlu kaya*: Kışın çokça buz tutması dolayısıyla bu adı almıştır. Köyün batısına düşer.

Coşdüştüü: < *coş düş-tük+ü*: Dökük'ün batısında dağlar arasında çok kayalık bir yerin adıdır. Coş: kelimesinin anlamı köylülere bilinmemektedir. Derleme Sözlüğü'ne kelime Ankara'da "genç", Kayseri/Daday'da *coş coş* biçiminde "her an oynamağa hazır olan" anlamında derlenmiştir (DS: 1003). Buradan yola çıkarak yer adının *Gencin düştüğü yer* anlamına geldiğini tahmin edebiliriz.

Derzaayası: < *terzi kaya+sı*. Efsaneye göre kayanın içi kovuk olup eskiden bu kayanın içinde terzi çalışmış.

Doğuzbaalıdaş: < *domuz bağlı+taş*. Niçin böyle adlandırıldığı tespit edilemese de bir olaya bağlı olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır.

Gaş: < *kaş*. Köyün hemen aşağısında bulunan büyük uçurum kayanın adıdır.

Gızılğaya: < *kızıl kaya*: Köyün kuzeyinden doğusuna doğru uzanan yüzlerce metre uzunluğunda kat şeklinde sarp bir kayanın adıdır. Kırmızı rengi dolayısıyla bu adı almıştır. Köyün doğusunda bulunur.

Goşurgayası: < *koşur gaya+sı*. Gülnar'ın hemen güneyinde, Yenice Köy sınırları içinde Tırnak Köylülerince yakından bilinen bir kaya adıdır.

Yumuggayası: < *yumuk gaya+sı*. Tırnak Köyü'nün kuzeybatısından kuzeye doğru uzanan yüksek kayalığın adıdır.

c. Kanyon Adları

Köy sınırları içinde bir de kanyon adı tespit edilmiştir.

Yumuk: < *yum-uk*. Yumuk kayasının güney ve güneybatısında bulunan ve Yumuggayası ile Yumugderesi arasında bulunan bölgenin adıdır. Köylüler arasında yer adının tam olarak ne anlama geldiği bilinmese de yummak fiiliyle ilgili bazı çağrışımlara sahiptirler. Kelimenin kanyon anlamına gelen coğrafi bir terim olduğunu düşünüyoruz. Bk. II.II.IV. bölüm. Suların aşındırdığı derin bir vadi olması dolayısıyla böyle adlandırıldığını düşünüyoruz.

d. Dağ Boğazı Adları

Garanlıgboaz: < *karanlık boğaz*. Köyün en güneyinde iki dağın birbirine iyice yaklaştığı yer. Birbirine paralel olarak güney istikametinde durdukları için boğazın içi de daima gölgelidir. Bu sebeple karanlık olarak adlandırılmıştır.

e. Esik Adları

Bogleendek: < *boklu hendek*. çevresinde bazı evler bulunan ve bu evlerin pisliklerinin atıldığı bir yer olması dolayısıyla bu adı almıştır.

Sazleesik: < *saz+lı esik*. Baaçesekisinin en güneyinde Dınnagderesi istikametinde bir esiktir. Esiğin içinde her zaman çok az miktarda su bulunduğundan eksik ve çevresini saz bitkisi kaplamıştır.

• Mikrohoronimler

Engbeli yapısı sebebiyle köyde çok sayıda bölge, mevki adı bulunmaktadır. Bunların bir kısmı köyün idari sınırları içinde bulunduğu hâlde bir kısmı köyün etrafındaki diğer idari birimler içerisinde.

a. Doğal Mikrohoronimler

Aşşaakıguzyaka: < *aşağı guz yaka*. Guzyaka'nın aşağıda, güneyde kalan kısmına verilen addır.

Araplargaşı: < *Araplar gaş+ı*. Kayanın kalın, yüksek ve kavisli bir şekilde uzayıp giden görüntüsü sebebiyle Arap kaşına benzetilerek (Arap insanının kaşının gür ve kalın olduğu düşüncesinden hareketle) bu adın verildiği anlaşılmaktadır.

Baacaaz : < *bağ+cağız*. Emirhacı ile Beğdili köyleri arasında ovalık, ormanlık bir yer olup bu bölge Tırnaklılar için de bir mevki konumundadır. “Küçük bağ, bağcık” anlamına geliyor olmalıdır.

Baacesekisi: < *bahçe seki+si*. Köyün güneyinde, Dökük ile köy arasında çok sayıda bahçenin bulunduğu eğimli, eğimli olması dolayısıyla seki seki bahçelerden oluşan bir mevki.

Baaşıyurdu: < *Başış yurt+u*. Köyün kuzeydoğusunda, Gunnalargoyaa'nın güneyinde bir mevki adı. Eskiden Baaşış Yörüklerinden bir kolun her yıl gelip yerleştikleri bir yurtmuş.

Belen: Gayabaşı'nın diğer adı, bk. Gayabaşı.

Borunaltı: < *bor+un alt+ı*. Bor topraklı uçurumun dibinde kalan ve bahçelerden oluşan mevkidir. Bor, kırmızı renkli, içinde gözenek gözenek boşluklar bulunan yeryüzüne çıktıktan sonra sertleşen kaya ve toprak arası bir mineral olup diğer topraklar gibi çamur hâline gelmez.

Borunbaşı: < *bor+un baş+ı*. Köyün hemen altında bor topraklı uçurumun üst kısmı.

Buşarayaa: < *pınar ayak+ı*. Köyün güneyinde pınarın Gatınaltı'nın ön tarafları, bahçelik bir bölgenin adıdır. “Pınarın ayağı” yani “pınarın alt tarafı” anlamına gelir.

Cığınıninönü: *cığın in+i+nin ön+ü*. Cığınıni'nin aşağı kısımlarında yer alan tarım arazisi.

Deermenıyıkı: < *değerimen yıkık+ı*. Döküğün aşağısında eski bir değerimen yıkığının olduğu bölge.

Devininönü: < *deve in+i+nin ön+ü*. Köyün hemen aşağısında bulunan Devini adındaki inin alt tarafında bulunan bahçelerden oluşan mevki.

Dökük: < *dök-ük*. Köyün güneyinde üstü uçurum olan ve dibi kayalık olan yerdir. Dökük sözcüğünün Dökmek eyleminden oluşan ve *uçurumdan kopmalar sonucu oluşan kayalık yer* anlamında coğrafı bir terim olduğu anlaşılmaktadır.

Dölyurdu: < *döl yurt+u*. Bıyıklıçukur ile İçeriköy'ün arasında bir yerin adıdır. Burası eskiden kış yurdu olarak kullanılan bir arkaç⁸ imiş.

Garanlıggoyak : < *karanlık koyak*. Köyün güneyinde dağlar arasında dere kenarında ormanlık bir alandır.

Gaşınbaşı: < *kaş+ın baş+ı*. *Gaş*'in üst kısmıdır.

Gaşınaltı: < *kaş+ın alt+ı*. Köyün hemen altındaki *Gaş*'in alt kısımlarıdır.

Gayabaşı: < *kaya baş+ı*. Köyün hemen yukarısında bulunan ve doğudan batıya bir çizgi gibi köyün güneyi ile kuzeyini birbirinden ayıran, yer yer 10-15 metre yüksekliğe ulaşan Kızılkaya, Araplargaşı ve Yumuggayası kayalarının yukarısında kalan bölgenin tamamının adıdır. Bu mntıkanın içinde daha pek çok mevki adları bulunmaktadır. Kısaca *Belen* olarak da adlandırılır.

⁸ Arkaç: Kışın hayvanların güvenli olarak yatırıldığı, arkası dağ olan yer.

Gızıyokuş: < *kızıl yokuş*. Dökük mevkiinin batısında olup dereden Bozağaç köyüne çıkılırken kullanılan sarp ve toprağı kızıl bir yokuşun adıdır.

Guzyaka: < *kuz yaka*. Köyün doğu sınırını oluşturan ve Meydancık kalesiyle Bazarderesi arasında kalan dağ yamacı.

Gümmükü: < *kum bük+ü*. Köyün güneyinde, Bazarderesi'nin kuzeyindedir. Toprağı kumlu ve İki dağ yamacının birleştiği yerin alt kısmında düz bir yer olması sebebiyle bu adı almıştır.

Irgadınguyu: < *ırgat+ın kuyu*. Bazaryolu üzerinde bir kuyu dolayısıyla ortaya çıkan bu adlandırma, kuyunun kaybolması sebebiyle şimdilerde mevki adı olarak kullanılmaktadır.

Köyünalanı: < *köy+ün alan+ı*: Köyün yerleştiği özellikle köyün ön ve aşağı kısımlarını ifade eder.

Köyünayaacu: < *köy+ün ayak uc+u*: S işareti biçiminde bir yamaçta kurulu olan köyün en alt kısmının adıdır.

Köyünbaşucu: < *köy+ün baş uç+u*: S işareti biçimindeki köyün en üst kısmının adıdır.

Köyünüçi: < *köy+ün iç+i*: Köyün merkezinde bulunan meydanlık. 'Köy' ve "orta, merkez" anlamına gelen 'iç' sözcüklerinin birleşmesiyle ortaya çıkmıştır.

Piynarlaaç: < *piynar+lı kaş*: Dökük ve Soğanlık mevkilerinin üst kısmında kalan piynarlık alanın adıdır. Yoğun olarak piynar çalısıyla kaplı ve ön kısmı bir kat ile çevrili olduğundan bu isimle adlandırılmıştır. Gaş için bk. II. II. IV. bölüme.

Sayyatak: < *say yat-ak*: Köyün kuzey batısında, Yumuk'un üstünde, Gayabaşı'nın batısı saylık, ormanlık ve bir miktar tarım arazisi bulunan mevkinin adıdır. Sayyatak şeklinde de adlandırılır. Burası eskiden hayvan yatırılan bir yer olduğu için "yatak" sözcüğüyle adlandırılmıştır.

Suyungözü: < *su+yun göz+ü*: Köyün ortasında, köyün içme suyunun çıktığı bölgeye verilen ad. Herkesin bildiği hayatın merkezinde olması sebebiyle buradaki suya sadece "su" denmiş, bir tamlayıcıya ihtiyaç duyulmamıştır.

Taatacıyurdu: < *tahtacı yurt+u*. Köyün güneyinde Dökününönü'nde bir mevkidir. Orman işlerinde çalışan Tahtacıların orman işlerinde çalışmak için bir dönem gelip yerleştikleri bir yerdir.

Taateedii: < *tahta gedik+i*: Mollamallı (Mola Ömerli), Meydancık Kalesi ve Tırnak Köyü'nün birleştiği yerin adıdır. İki dağ arasında dar bir bölge olması dolayısıyla "gedik" coğrafi terimiyle adlandırılmıştır. 'Tahta' ve 'gedik' kelimelerinin birleşmesiyle meydana geldiği açık olmakla birlikte niçin "tahta" tamlayıcıyla adlandırıldığı belirlenememiştir.

Tozlu: < *toz+lu*. Köyün güneydoğu tarafında Altgat'ın aşağısındaki mevkinin adıdır.

Yokarkıguzya: < *yukarı+ki guz yaka*. Guzyaka'nın yukarda, kuzeyde kalan kısmının adıdır.

b. İdari Mikrohoronimler:

Yerleşim birimi olmaları münasebetiyle her biri oykonim olan köy adları makrotoponimler içinde ele alınır. Bununla birlikte bir köy için, çevrede bulunan köyler aynı zamanda birer mevki ve yön konumundadır. Çevre köylerin sınırı ve sınıra yakın bölgelerden bahsederlerken insanlar bölgeyi, o taraftaki köyün adıyla adlandırır.

Turkish Studies

Emirhacıdanyaka: < *Emir Hacı+dan yaka*. Köyün doğu tarafında Meydancık Kalesinin arkasında kalan köyün .

Pambıcagdanyaka: < *Pamuk+cak+tan yaka*. Tırnak Köyü'nün güneyinde, dağlar arasında çok küçük bir köy.

Mollamallıdanyaka:< *Molla Ömer+li+den yaka*. Tırnak Köyü'nün kuzeydoğusunda bir köydür. Molla Ömer adında tarihî bir şahsiyetin adından gelmektedir.

Bozaaştanyaka: < *Boz ağaç+tan yaka*: Bozaağaç Tırnak Köyü'nün batısında bir köy adıdır.

Beedilidenyaka: < *Beğdilli+den yaka*: Tırnak Köyü'nün güneybatısında bir köydür. Adı Oğuzların Beydili kolundan gelmektedir.

•Mikrodromonimler

Derlenen yol adlarının genellikle yolun gittiği istikamete göre ad aldıkları görülmektedir. Bu tür adlandırmalarda *yol* ve *sokak* terimlerinin birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. En önemlileri şunlardır:

a. Yol Adları:

Araplarınsokak: < *Araplar+ın sokak*. Araplargayasının önünden dolanıp giden yoldur.

Aşşaguzyakayolu:< *aşağı kuz yaka yol+u*. Guzyaka'nın aşağı kesimine gitmede kullanılan yoldur.

Baaçesekisiyolu: < *bahçe seki+si yol+u*. Köyün güneyindeki bahçelere gitmek için kullanılan yoldur.

Bazaryolu: < *Pazar yol+u*. Yörede Bazar adıyla anılan Gülnar'a giden yol.

Bozgoyaansokak: < *boz koyak+ın sokak*. Köyün batı tarafında güney kuzey istikametinde ilerleyen, yolun adıdır.

Çakalyolu: < *çakal yol+u*. Köyün doğusunda güney-kuzey yönünde kayalar üzerinden geçen sarp yolun adıdır.

Dolamayol: < *dolama yol*. Köyün içinden güney-kuzey istikametinde kayalar üzerinden geçen sarp yolun adıdır. Diğer yola göre daha kısa, kestirme olduğu için bu adı almıştır.

Döküünyolu: < *dökük+ün yol+u*. Köyün aşağısında kuzey-güney yönünde ilerleyen bir zamanlar değirmenlere gitmek için de kullanılan yolun adıdır.

Emirhacıyolu: < *Emir Hacı yol+u*. Köyün batısına düşen Emirhacı köyüne gitmede kullanılan yoldur.

Mollamallıyolu: < *Molla Ömerli yol+u*. Köyün Kuzeydoğusunda bulunan Molla Ömerli Köyü'ne gitmede kullanılan yoldur.

Sovanlunsokak: < *sağanlık+ın sokak*. Soğanlık mevkine giden dar yol.

Yokarkıguzyakayolu: < *yukarı+ki kuz yaka yol+u*. köyün batı sınırlarında bir dağ yamacı olan Guzyaka iki bölümden oluşmaktadır. Yukarı kesimine giden yola bu ad verilir.

Yumugyolu: < *yumuk yol+u*. Köyün kuzeybatısına düşen Yumuk tarafına giden yoldur.

b. Geçit Adları:

Delimemedininsokak: < *Deli Mehmet+ın sokak*. Çakal yolunun en dar ve sarp noktası.

Turkish Studies

Sovanlunsokak: < *soğan+lık+ın sokak*. Soğanlık yolunun en dar noktası.

Dınnakgeçidi: < *Tırnak geçit+i*. Kızılyokuş Değirmeni'nin kuzeyindeki dere geçidine Dınnakgeçidi (< Tırnak Köyü'ne geçilen yer anlamında) denir. Bu geçit Bozaaç (Bozağaç köyü), Eskiyörük köylerini Tırnak Köyü'ne bağlayan geçittir. Bu adın Bozaaç ve Eskiyörük köylülerince verildiği anlaşılmaktadır.

• **Mikroagronimler**

Armıdlooyak: < *armutlu koyak*. Gayabaşı'nın doğu tarafında tarlalardan oluşan düz ve çukurca bir bölgenin adıdır.

Asmaçukuru: < *asma çukur+u*. Gayabaşı'nın ortasında bir yerdir. Eskiden burada bağcılık yapıldığı için bu adı almıştır.⁹

Bademli: < *badem+li*. Yumugderesi'nin batısına denir.

Bıyııklıçukuru: < *bıyıklı çukur+u*. Tırnak Köyü'nün batısında Bazarderesi'yle köy arasında bulunan dağlar arasındaki ovalık bölgenin adıdır.

Bozgoyak: < *boz koyak*. Köyün kuzeyinde, Belen'de bir tarla adıdır. Taprağın rengi dolayısıyla böyle adlandırılmıştır.

Çaal/Çağıl: < *çakıl*. Bıyıklıçukuru'nun ve Dölyurdu'nun birleştiği yerdedir. Kelime muhtemelen 'çakıl' kelimesinden gelmektedir. Gerçekten de bu bölgedeki bahçelerin toprağı oldukça çakıllıdır.

Çaalloyag/Çağıllooyag: < *çakıllı koyak*: Gayabaşı'nda tarlalardan oluşan düz ve çukurca bir bölgenin adıdır. *Çayrılık* olarak da adlandırılır. Fakat bu adlandırmanın *Çağıllooyak*'tan analogi yoluyla geliştiği anlaşılmaktadır. Zira sulak olmayan tarlada çayır da yetişmemektedir.

Çatalarmıd: < *çatal armut*. Köyün aşağısında, güney kısmında bulunan ve bahçelerden oluşan bir yerin adıdır. 'Çatal' ve 'armut' kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir.

Daneselesi: < *dana seki+si*. Köyün en güneyindeki bahçelerden birinin adıdır.

Dökününönü: < *dökük+ün ön+ü*. Kısaca Dökük de denir. Asıl Dökük'ün aşağı kısımlarında kalan bahçelik arazi.

Esgiarman: < *eski harman*. Gayabaşında (Belen)'de tarla adı.

Garavelooyaa: < *Kara Veli koyak+ı*. Asmaçukuru'nun altında bir koyak adıdır. Burası eskiden Kara Veli adında bir kişiye ait olduğundan bu adla anılmıştır.

Garıncalıseki: < *karıncalı seki*. Sekide her zaman çok miktarda karınca olması sebebiyle bu adı almıştır.

Gocañız: < *koca anız*. Köyün yukarısında, Gayabaşı mevkinde en büyük düzlük yer.

Gunnalargoyaa: < *kurna koyak+ı*. Gayabaşının kuzeydoğu kısmında, ormanlar içinde tarım yapılan bir koyağın adıdır. Bu bölgede *kurna* taşı olması dolayısıyla bu adı almıştır. Kurna taşı, pekmez yapmak için üzümlerin doldurulup suyunun çıkarıldığı, üzüm suyunun toplandığı küçük taş tekneye, taş havuza verilen addır.

Gurdbaaçası: < *kurt bahçe+si* < *kurd+un bahçe+si*. Köyün içerisinde bulunan kayalıkların dibindeki bahçelik bölgenin adıdır. Kurd lakaplı bir kişinin adından gelmektedir.

⁹ Asma: Üzümün ağacına bölgede verilen addır.

Gümmükünönü: < *kum+bükü+nün+ön+ü*. Gümmükü'nün ön kısmında kalan tarım arazisinin adıdır.

Kömürlük: < *kömür+lük*. Aşşaguzyaka'da düz bir tarım alanı. Eskiden burada kömür elde edildiğinden bu ad ile dalandırılmıştır.

Kükürt: Köyün güneyinde bir bahçenin adı. Adın verilmiş sebebi ve anlamı tespit edilemedi.

Maşadalağı: < *maşat alanı*. Köyün önünde mezarlığın altında nispeten düzlük bir bahçenin adıdır. Buraya eskiden *Ciridalağı* denirmiş. "Mezar" anlamına gelen Farsça *meşhed* ve *alan* kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluştuğunu düşünüyoruz.¹⁰

Mercimeklik: < *mercimek+lik*. Coşduştüü'nün kuzeyinde kalan makilik arazinin adıdır.

Öketininyeri: < *höketi+nin yer+i*. Baçesekisi'nin güneydoğusuna düşer.

Öteyüz: < *öte yüz*. Köyün doğusunda, köyün ve köylünün görüş açısının dışında kaldığı için bu adı almıştır.

Sayarman: < *say harman*. Gayabaşı'nda bir tarla adıdır. Tarlanın adı tabanı say olan bir harman dolayısıyla gelişmiştir.

Sovanlık: < *soğan+lık*. Gümmükü'nün güneybatısında Bazar deresinin kıyısında kayalık bir yerin dibi olup bahçedir.

Üzbeleni: < **uyuz belen+i*. Mal yazlatılan bir yerdir. Adın uyuz hastalığından geldiği söylenir. Bizce anlamı açık değildir.

Yaagabaa: < *yağ kabak+ı*. İyi yağ kabağı yetişmesiyle bilinen bir seki olduğu için bu adı almıştır.

Yanarman: < *yanık harman*. Gunnalargoya'nın kuzeyinde bir yerdir. Ad, vaktiyle yaşanan bir yangın olayına bağlı olarak çıkmıştır.

Yumruarman: < *yumru harman*. Guzyaka'da bir harman ve çevresinin adıdır. Tepeye benzer, yüksekçe bir yerde olması dolayısıyla bu adı almıştır.

Zeytinlitala: < *zeytinli tarla*. Gayabaşı'nın kuzeyinde bir tarla adıdır. Adlandırma zeytin ve tarla sözcüklerinin birleşmesiyle meydana gelmiş olup bir zamanlar burada zeytin yetiştirilmesine bağlı olarak gelişmiştir.

Zeytinlooyak: < *zeytinli koyak*. Araplargaşı'nda çukurluk bir yerin adıdır. Burada eskiden zeytin yetiştirildiğinden bu adı almıştır.

Mikrohidronimler

Köyün mikrohidronimler bakımından zengin olduğu gözlenmektedir. Bunları kendi içinde şu gruplara ayırmak mümkündür.

¹⁰ Maşat, Derleme Sözlüğü'nde 1. Giysi yıkanan açık ya da kapalı yer, çamaşırılık 2. Güreşçi, 3. Müslüman olmayan kimselerin mezarlığı (DS 1993: 3134, 4587) anlamları ile yer almaktadır. Söz konusu yer adı bir mezarlığın hemen altı olması sebebi ile "mezarlık" anlamına gelen *maşat* ile ilgili olması gerekir. Maşadalanı'nın hemen üzerinde yer alan Gariplermezerlii içinde bazı mezarların kibleye yönelik olmadığı söylentilerine bakılırsa, Gariplermezerlii'nin eskiden bu bölgede yaşayan gayrimüslimlerin de mezarlığı olduğu anlaşılmaktadır.

a. Dere Adları

Bazarderesi: < *Pazar dere+si*. Gülnar'dan akarak denize kadar dökülen derenin adıdır. Eski dönemlerde Taşeli Beleni'nin en büyük pazarının Gülnar civarında kurulması¹¹ ve bu nedenle insanların Gülnar'ı Bazar olarak adlandırması bu adlandırmayı doğurmuştur.

Dinnakderesi: < *Tırnak (Köyü) dere+si*. Tırnak Köyü muhiti içindeki küçük suların oluşturduğu küçük bir derenin adıdır. Köyün güneyinde Yumugderesi ile birleşir.

Garanlıggoyakderesi: < *karanlık koyak dere+si*. Bazarderesi ve Yumukderesi'nin birleşmesiyle denize doğru yol alan ve denize döküldüğü noktada Babadıl (Sipahili) Köyü bulunması sebebiyle haritalarda Babadıl deresi olarak gösterilen dere.

Menekşederesi: < *menekşe dere+si*. Bozağaç Köyü ile Tırnak Köyü arasında sınırı teşkil eden dere.

Yumugderesi: < *yumuk dere+si*. Tırnak Köyü'nün kuzeybatısından güneybatısına doğru akan ve sonra Menekşederesi ile birleşen dere. Yumuk tarafından akarak geldiği için bu ad verilmiştir.

b. Pınar Adları

Alibabasuyu: < *ali baba su+yu*. Suyun adının nereden geldiğini bilen yoktur. Su adının niçin böyle adlandırıldığı bilinmemektedir.

Bıyıklıçukurunsuyu: < *bıyıklı çukur+u+nun su+yu*. Bıyıklıçukuru'ndan çıkan pınarın adıdır.

Buğarayaaninsuyu: < *pınar ayak+ı+nın su+yu*. Buğarayaa'ndan çıkan pınarın adıdır.

Gavaklıca: < *kavak+lı+ca*. Pınarın yanında çınar (bölgede *çınar* ağacına *kavak* denir) ağacı bulunduğu için bu adı almıştır.

Gızılğayaninsuyu: < *kızıl kaya+nın su+yu*. Gızılğaya'nın dibinden çıkan bir sudur.

Gözleğsuyu: < *gözlek+su+yu*. Araplargatı'nın alt taraflarında bir su adıdır. Gözlek, etrafı gözlemek için kullanılan yer, gözetleme yeri anlamına gelir.

Gubalininsuyu: < *Küp Ali+nin suyu*. Gubali lakaplı bir kişinin topraklarında çıktığı için bu adı almıştır.

Gümmükününsuyu: < *gümmükü+nün su+yu*. Gümmükü adlı yerde çıkan bir pınarın adıdır.

Haydarınsuyu: < *haydar+ın su+yu*. Guzyaka'da az sayıda hayvanın su içebileceği küçük bir pınarın adıdır. Haydar isimli bir vatandaşın tarlası içinden çıktığı için bu adı almıştır.

İçeriköyünsuyu: < *içeri köy+ün su+yu*. İçeriköy'den çıkan pınarın adıdır.

Körcolug: < *körce oluk*. Kayanın tam dibinden yerle bir çıkan pınara çeşme yapılarak su oluğa alınmıştır. Oluğun yer seviyesinin altında olması sebebiyle bu adı aldığı tahmin edilebilir.

Köyünsuyu: < *köy+ün su+yu*. Suyungözü mevkinde kayanın dibinden çıkan, köyün içme ve sulama suyunu temin eden büyük bir pınardır.

Olucak: < *oluk+cak*. Gayabaşında çeşmesi yapılmış bir pınardır. Çeşmesindeki oluk dolayısıyla bu adla adlandırılmış olmalıdır.

¹¹ Hâlen pazartesi ve cuma günleri olmak üzere haftada iki gün büyük pazar kurulur ve Gülnar'a bağlı köyler mallarını satmak için buraya getirirler.

Özmeğavaa: < *özmek kavak+ı*. Salma su ile bahçe sulayacak miktarda suyu olan büyük bir pınardır. Hidronimin ne anlama geldiği yörede yaşayan insanlar tarafından bilinmemektedir. Biz yer adının “*sazlık, bataklık*” anlamına gelen *özmek* (DS: 3372) ve “*yamaç, ön, ön taraf*” anlamına gelen *kabak* kelimelerinin (DS: 2578) birleşmesiyle oluştuğunu düşünüyoruz. Zira suyun çıktığı kısımda küçük bir bataklık ve ön tarafında bahçeler bulunmaktadır.

Tıntınsuyu: < *tıntın su+yu*. Sayyatak mevkisinde, küçük bir mağara içinde bulunan sızıntı şekline akan suyun adıdır. Su, adını akarken çıkardığı ses (inin tavanından damlayarak akan su mağaranın akustiği sebebiyle “*tin tin*” şeklinde ses çıkarır) dolayısıyla almıştır.

Yumunsuyu: < *yumuk+un su+yu*. Yumuk mevkisinde çıkan suyun adıdır.

c. Böğēt Adları

Garanlıgböet: < *karanlık böğēt*. Bazar deresi üzerinde bir böğettir. Böğedin derin, bulunduğu yerin boğaz, bu nedenle güneşi az ve sisi çok olması dolayısıyla bu adı almıştır.

Gökböet: < *gök böğēt*. Menegşederesi üzerinde bir deredir. Derin olması ve bu nedenle suyunun gök olması dolayısıyla bu adı almıştır.

Döneenböet: < *döneğen böğēt*. Menegşe, Dınnakderesi ve Bazarderesi'nin birleştiği yerden daha aşağıda bir böğettir. İki büyük kayanın arasında bir böğettir. Girdabı olduğundan bu adı almıştır.

Gümbüldeyik: < *gümbüldeyik böğēt*. Bazardersi üstünde, Mollamallı ve Tırnak arasında bir dere. Böğēt adının ne anlama geldiği bölgede bilinmemektedir. Böğidin yanında dört metreye yakın bir şelalenin olması kelimenin tabiat taklidi bir sesle meydana geldiğini ve şelale anlamını taşıdığını düşündürmektedir.¹²

Gümbürböet: < *gümbür böğēt*. Emirhacı sınırları içinde bir böğēt adıdır. Böğēt adının anlamı belirlenemedi.¹³

ç. Çeşmeler

Köyün içinde suyu başka yerden getirilerek yaptırılan çeşmeler bulunmaktadır. Bunlardan en bilineni ve köyün merkezinde olanı tür adıyla yani (Çeşme) adlandırılmıştır. Diğerleri köyde buldukları konuma göre adlandırılmış olup yalnızca bir tanesi suyu olmaması sebebiyle Kuru Çeşme olarak adlandırılmıştır.

Yogarkıçeşme: < *yukarki çeşme*.

Çeşme: Köyün merkezinde bulunan ve “Çeşme” dendiğinde herkesin anladığı çeşme.

Aşşakıçeşme: < *aşağı çeşme*.

Guruçeşme: < *kuru çeşme*.

• Mikrouarbonimler

Küçük bir köy olması dolayısıyla köyde cadde ve sokak adı bulunmamaktadır. Urbonim niteliğinde birkaç mezarlık adı, birkaç tane resmî ve umumi mekan adı ve yine az sayıda meydan adı bulunmaktadır.

¹² Bolu'da 1. fişkıran suyun yere dökülürken çıkardığı ses, 2. katı cismin suya düşmesinden çıkan ses anlamlarında tespit edilen *gübültü* sözcüğü (DS: 2221) de bu düşüncemizi güçlendirmektedir.

¹³ Osmaniye ve Ceyhan'da *bir çeşit yayık* anlamında derlenmiş (DS: 2221) olan *gümbür* sözcüğüyle ilgili olabilir.

a. Mezar Adları:

Köyde biri artık kullanılmayan, diğeri garipler mezarlığı niteliğinde iki tarihî, biri de hâlen kullanımda olan üç mezarlık bulunmaktadır.

Aşşagabristanlık: < *aşağı kabristan+lık*. Aşşakimezerlik de denir. Köyün en eski mezarlığı neredeyse 30 yıldır artık kullanılmamaktadır.

Gariplermezerlii: < *garipler mezar+lık+ı*. Aşşagabristanlık içinde eski devirlerden kalma mezarların bulunduğu kısmın adıdır.¹⁴

Gırgyüidmezerlii: < *kırk yiğit mezar+lık+ı*. Köyün yukarısında, yerleşim biriminden uzakta tarihî bir mezarlıktır. Efsanelere konu olmuştur.¹⁵

Yokarıgabristanlık: < *yukarı+ki kabristan+lık*. Yokarkimezerlik de denir. Köyün merkezine daha yakın olan ve şu anda kullanımda olan mezarlık.

b. Meydan Adları:

(Köy)meydan(ı): < *köy meydan+ı*. Köyün meydanındaki alan.

Topsaası: < *Top+saha+sı*. Çocukların top oynadıkları bir alandır. Zaman zaman cenaze, yağmur duası gibi amaçlar için de kullanılır.

c. Resmî ve Halka Açık Kurumlar

Köyde her resmî binadan bir adet olduğundan bu mekanlar köylüler tarafından tür adlarıyla anılmaktadır.

Caami: Tırnak Köyü Camii

Gaave: Tırnak Köyü Kahvehanesi

Köygonaa: < *köy+konak+ı*.

Okul: Tırnak Köyü İlkokulu.

Muutarlık: Tırnak Köyü Muhtarlığı

• Mikrodrimonimler

Köy bir orman köyü olması ve çepeçevre ormanlar tarafından kuşatılmış olmasına rağmen yok denecek kadar az orman adına rast gelinmektedir. Her tarafı çam ormanlarıyla çevrili olmasına rağmen çam sözcüğüyle bir orman adının olmaması ilgi çekicidir. Bu tür ormanlar yalnızca orman olarak nitelenmekte ve bulunduğu yerin adına göre geçici adlandırmalarla anılmaktadır. Bilinen iki orman adı şunlardır:

Piynarlaaç/Piynarlaaş: < *piynar+lı kaş*. Köyün tam güneyinde alt tarafı uçurum olan çoğunlukla piynar çalışısıyla örtülü nispeten düzlük makilik.

Sandalcık: < *sandal+cık*. Emirhacı sınırları içinde bir orman.

¹⁴ Garipler mezarlığı içerisinde bir de türbe bulunmaktadır. Fakat türbenin hangi dönemden kaldığı ve kime ait olduğu konusunda hiç bir bilgi bulunmamaktadır. Günümüzde yalnızca büyük büyük taşlardan oluşan kare şeklinde bir yapı bulunmaktadır. Köyün yaşlılarından Süleyman Salim Şahin, bu türbeyi 1930'lu yıllara kadar çevre köylerden gelen insanların (özellikle çocuğu olmayan kadınların, evde kalan kızların) ziyaret ettiğini söylemiştir.

¹⁵ Bir efsaneye göre: Baceelini'ne giren 40 yiğit mağaranın sonuna kadar gitmek isterler. Havasız kalan 40 yiğit amaçlarından vazgeçerek yeryüzüne açılan bir delikten yüzeye çıkmak isterler. Fakat yüzeye çıkan 40 yiğit de çıkar çıkmaz ölürlür. Onların gömüldüğü bu mezara 40 yiğit mezarlığı adı verilir. Bununla birlikte Gülnar civarında benzer efsanelerle anlatılan ve aynı ismi taşıyan başka mezarlıklar da bulunmaktadır.

II. II. II. Mikrotoponimlerin Gramer Yapısı

Derlenen yer adlarını üç ana gruba ayırmak mümkündür.¹⁶

1. Basit Yapılı Mikrotoponimler

Köyün basit yapılı mikrotoponimleri nitelik bakımından genel olarak coğrafi terim ya da coğrafi terim niteliğindeki sözcüklerden oluşmaktadır:

Gale, Gaş, Gave, Muutarlık, Çeşme, Cami, Okul, Belen, Çağıl kelimeleri ayrı bir özellik olarak tamlayana ihtiyaç duymadan kullanılan ve herkesin gösterileni (nesneyi) rahatça anladığı göstergeler (yer adları)dir.

Bunlar dışında *Bedire, Kükürt* sözcüklerinin anlamları ve yapıları çok açık olmamakla birlikte basit yapılı görünmektedirler.

2. Türemiş Yapılı Mikrotoponimler

Türemiş yer adlarında +cA, +cAk, +cIk, +Iık, +II, +cA, -Ik toponimcil eklerinin kullanıldığı gözlenmektedir. Tespit edilmiş türemiş yapılı yer adları şunlardır: *Bacağız* < bağ+cağız, *Olucak* < oluk+cak. *Sandalcık* < sandal+cık. *Sovanlık* < soğan+lık, *Kömürlük* < kömür+lük, *Mercimeklik* < mercimek+lik, *Muutarlık* < muhtar+lık. *Bademli* < badem+li, *Tozlu* < toz+lu. *Gavaglıca* < gavak+lı+ca. *Dökük* < dök-ük, *Yıkık* < yık-ık, *Yumuk* < yum-uk. *Gümbüldeyik* < *gümbül+de-yik.

3. Birleşik Yapılı Mikrotoponimler

Sıfat Tamlaması Kuruluşunda Birleşik Mikrotoponimler

Sıfat tamlaması kuruluşunda 42 mikrotoponim (aynı yer adı için kullanılan adlandırmalar hariç) tespit edilmiştir. Bunlar şunlardır:

Akdepe, Altgat, Armıdlooyak, Aşşaguzyaka, Aşşakiçeşme, Aşşagabristanlık (Aşşakimezerlik), Azıdepe, Bogleendek, Bozgoyak, Buzlaaya, Çaallooyag, Çatalarmıd, Dolamayol, Doñuzbaalıdaş, Döneenböet, Eskiarmın, Garanlıgboaz, Garanlıgböet, Garanlıggoyak, Garıncalıseki, Gızılğaya, Gızılıyokuş, Gocañız, Gökböet, Guzyaka, Gümbürböet, İçeriköy, Körcolug, Guruçeşme, Öteyüz, Piynarlaaç(ş), Sayyatak, Sazleesik, Sayarman, Yarıarman, Yokarkıçeşme, Yokarkıguzyaka, Yokarıgabristanlık (Yokarkimezerlik), Yumraarman, Zeytinlitalla, Zeytinlooyak.

Belirtisiz Ad Tamlaması Kuruluşunda Birleşik Mikrotoponimler

Belirtisiz ad tamlaması yapısında 69 yer adı tespit edilmiştir. Bunlar şunlardır:

Alibabasuyu, Araplargaşı, Araplargatı, Araplarını, Asmaçukuru, Aşşaguzyakayolu, Atini, Azıdepegalesi, Baaçesekisiyolu, Baaşışyurdu, Bazarderesi, Bazaryolu, Bıyyıklıçukuru, Borunaltı, Borunbaşı, Böölekdepesi, Buñarayaa, Çakalgalesi, Çakalyolu, Damyıkı, Danesekisi, Deermeniyıkı, Delimemedini, Derzaayası, Devini, Dinnakderesi, Dinnakgeçidi, Dinnakgeçidi, Dölyurdu, Emirhacıyolu, Garanlıggoyakderesi, Garavelooyaa, Gariplermezerlii, Gaşınbaşı, Gayabaşı, Girgyitmezerlii, Goñurgayası, Gözlegsuyu, Gunnalargoyaa, Gurdasanini, Gurdbaaçası, Gurtasanini, Hasilini, Köygonaa, Köymeydanı, Küncini, Maşadalañı, Menegşederesi, Meydancıkalesi, Mollamallıyolu, Öküzini, Özmeggavaa, Peynirdelii, Suini, Taatacıyurdu, Taateedi, Topsaası, Üüzbeleni, Yaagabaa, Yokarkıguzyakayolu, Yumugderesi, Yumugyolu, Yumugyayası.

¹⁶ Yer adlarının yapısı ve toponimcil ekler meselesi için bk Şahin, 2007: 1-14.

Baceelini, Goşurgayası, Cığınini, Baaçesekisi, Gümmükü, Tıntınsuyu esasen sıfat tamlaması yapısında kurulmuş olmalarına rağmen sonradan belirtisiz isim tamlaması kuruluşuna geçmiş yer adlarıdır.

Belirtili Ad Tamlaması Kuruluşundaki Mikrotoponimler

Belirtili isim tamlaması yapısında toplam 22 yer adı tespit edilmiştir: Bunlar şunlardır:

Bıyıklıçukurunsuyu, Borunaltı, Borunbaşı, Buşarayanınsuyu, Cığınıninönü, Devininönü, Döküünönü, Döküünüyolu, Gaşınaltı, Gızılğayanınsuyu, Gubalinınsuyu, Gümmükününönü, Gümmükününsuyu, Haydarınsuyu, Köyünalaşı, Köyünsuyu, Köyünayaacu, Köyünbaşucu, Köyüniçi, Öketininyeri, Suyungözü, Yumuunsuy,

İlgi Hâli Grubu Kuruluşundaki Mikrotoponimler

Genetik grubu kuruluşundaki mikrotoponimler, biri hariç (*Irgadınguyu*) hepsi *sokak* coğrafi terimiyle kurulmuş yer adlarında görülmektedir. Aynı yer adının yol terimiyle kullanıldığı durumda ise yapının belirtili ad tamlaması kuruluşuna dönüştüğü görülmektedir. Bu yapıda 5 yer adı tespit edilmiştir. Bunlar şunlardır: *Araplarınsokak, Bozgoyaansokak, Delimemedinininsokak, Irgadınguyu, Sovanlınsokak.*

Çıkma Hali Grubu Kuruluşundaki Mikrotoponimler

Ablatif grubu kuruluşundaki mikrotoponimler de yalnızca yön bildiren *yaka* terimiyle kurulmuş olan mevki adlarında ortaya çıkmaktadır. Bu yapıda 5 yer adı tespit edilmiştir. Bunlar şunlardır: *Beedilidenyaka, Bozaaşdanyaka, Emirhacıdanyaka, Mollamalıdanyaka, Pambıcagdanyaka.*

Sıfat-Fiil Grubu Kuruluşundaki Mikrotoponimler

Atuçtuu < *at uç-tuk-u* (yer veya kaya), **Coşdüştüü** < *coş+düş-tük+ü* (yer veya kaya).

II. II. III. Leksikosemantik İnceleme

1. İnsanların Varoluşuyla ve Toplum Hayatıyla İlgili Yer Adları

Anropotonimler: Antropotonimlerin biri haricinde (Haydarınsuyu) diğerlerinin lakap soylu olduğu anlaşılmaktadır. Alibabasuyu < Ali+baba+su+yu, Bıyıklıçukuru Bıyıklı+çukur+u (Bıyıklının yeri anlamında), Delimemedini < Deli+Mehmet+in+i, Garavelooyaa < Kara+Veli+koyak+ı, Gubalinınsuyu < Küp+Ali+nin+su+yu, Gurbaçası < Kurt+bahçesi), Gurthasanini < Gurt+Hasan+in+i, Haydarınsuyu < Haydar+ın+su+yu, Öketininyeri < Öketi+nin+yeri.

Etnotonimler: Baaşışyurdu < *Bahşış+yurt+u*. Bahşış (resmî kayıtlarda Bahşiş) Oğuzların Yazır boyundan bir kolun adıdır. Taataciyurdu < *Tahtacı+yurt+u*: Tahtacı, bölgedeki Alevilere verilen addır.

Fitotonimler: Gavaklıca < kavak+lı+ca. Bölgede çınar ağacına *kavak* denir. Piynarlıağaç < *piynarlı+gaş*: Piynar, özellikle keçilerin çok sevdiği bu sebeple hayvancılık için önemli olan ve her mevsim yeşil kalan, dikenli yapraklı bir maki bitkisinin adıdır. Sandallık < *Sandal+cık*: Sandal, küçbaş hayvanların çok sevdiği, bu nedenle hayvancılık için önemli olan, su kenarlarında yetişen ve her mevsim yeşil kalabilen bir maki bitkisidir. Menegşederesi < *menekşe+dere+si*, Sazleesik < *sazlı+esik*.

Turkish Studies

Topotonimler:¹⁷ Bazı mikrotoponimler yer adlarına bağlı olarak gelişmiştir. Bunların sayılarının diğerlerinden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum söz konusu yer adlarının henüz tam olarak kalıcı toponimler olmadıklarını göstermektedir. Bular şunlardır:

Araplargatı (Araplargaşın altındaki kat anlamında), Araplarinsokak (Araplargatı'nın önüne giden yol anlamında), Araplarını (Araplargatı'ndaki in anlamında), Aşşaguzyakayolu, Azıdepegalesi, Baaçesekisiyolu, Bazarderesi, Bazaryolu, Beedilidenyaka, Bıyığıçukurununsuyu,Bozaaşdanyaka, Bozgoyaansokak, Cığınınönü, Delimemedinininsokak, Devinininnü, Dınnakderesi, Dınnakgeçidi, Dökününönü, Dökünyolu, Emirhacıdanyaka, Emirhacıyolu, Garanlıgoyakderesi, Gaşınaltı, Gaşınbaşı, Gızılğayanınsuyu, Gümmükününönü, Gümmükününsuyu, Köymeydanı, Köyünayaacu, Köyünbaşucu, Köyüniçi, Köyünsuyu, Mollamallıdanyaka, Mollamallıyolu, Pambıcakdanyaka, Sovanlınsokak, Yokarkıguzyakayolu, Yumugderesi, Yumuggayası, Yumugyolu, Yumuunsuyu.

Zootoponimler: Atini, Böölekdepesi < bögelek+tepe+si, Çakalgalesi, Çakalyolu, Danesekisi < dana+seki+si, Devini < deve+in+i, Garıncalıseki, Öküzini.

Hayvancılıkla İlgili Yer Adları: Dölyurdu < döl+yurdu. Hayvanların döllenme mevsiminde hayvanların yatırıldığı yer. Hasilini < hasil+in+i. Hayvanlara yedirilmek için yeşilken biçilen ve ot olmadığı dönemlerde hayvanlara yedirilen yem türüne hasil denir. Peynirdeli < peynir+delik+i: Buzdolabının olmadığı dönemlerde köylüler peynirleri bozulmasın diye bu ine saklardı. Üüzbeleni < *uyuz+belen+i.

Avcılıkla İlgili Yer Adları: Gözlegsuyu, (gözlek, avcılık sırasında av hayvanlarını gözetlemek için kullanılan yer).

Ziraatle İlgili Yer Adları: Armıdlooyak < armutlu+koyak, Asmaçukuru < asma+çukur+u, Baacaaz < bağ-cağız. Bağcılık yapılan bir yer olduğundan bu adı almıştır. Baaçesekisi < bahçe+sekis+si: bahçe hem meyve sebze yetiştirilen sulak tarım arazisi hem de nar ağacı anlamına gelir. Baademli < badem+li, Gunnalargoyaa < kurna+lar+koyak+i, Kurna taşı için bk. Gunnalargoyaa. Küncüni < küncü+in+i: Bölgede *susam* bitkisinin adı küncüdür. Mercimeklik < mercimek+lik: mercimek yetiştirmeye uygun olan yer. Sovanlık < soğan+lık: Soğanın iyi yetiştiği bir yer olduğundan bu ad çıkmıştır. Yaagabaa < yağ+kabak+i: Yağkabağı bir tür kabak adıdır. Burada çok iyi yaagabaa (bir tür kabak) yetiştiğinden bu adlandırma ortaya çıkmıştır. Zeytinlitalla < zeytinli+tarla, Zeytinlooyak < zeytinli+koyak: Zeytin yetiştirilen bir yer olduğundan bu adı almıştır.

Alet-Edevat İle İlgili Yer Adları: Kömürlük, Taateedii < tahta+gedik+i.

Zanaatla İlgili Yer Adları: Derzaayası < terzi+kaya+sı, Irgadınguyu < ırgat+ın+kuyu.

Coğrafi Terim ve Coğrafi Terim Niteliğindeki Terimlerle Kurulu Yer Adları: Belen, Borunaltı, Borunbaşı, Buñarayaa, Caami, Çaal < çakal, Çeşme, Deermenıyıkı, Dökük, Gale < kale, Gaş < kaş, Gayabaşı, Gümmükü, Maşadalağı < meşhed+alan+i, Muhtarlık, Okul, Olucak, Özmeggavaa, Sayarman, Sayyatak, Sayyatak, Suini, Suyungözü, Yıkık, Yumuk.

Bir Olaya Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Yer Adları: Atuçtuu < at+uç-tuk+u (yer). Bir atın düşmesi sebebiyle adlandırılmıştır. Coşdüştüü < coş+düş-tük+ü (yer), Doñuzbaalıdaş < domuz+bağlı+taş, Yanıarman < yan-ık+harman.

Yerin Konumuna Bağlı Olarak İsim Alan Yer Adları: Altgat, Aşşakıçeşme, Aşşakıguzyaka, Aşşagabristanlığı, Guzyaka, İçeriköy, Öteyüz, Yokarkıçeşme, Yokarıgabristanlığı.

¹⁷ Toponim kaynaklı toponimler anlamında kullanılmıştır.

Organ Adları Temelinde Oluşan Yer Adları: Araplargaşı (Arapların kaşına benzetilerek), Azıdepe (Büyüklüğü dolayısıyla insanlardaki azı dişe benzetilerek), Gaş < kaş (Kaşın insan vücudundaki konumu ve görünümüne bağlı olarak).

2. İnsan ve İnsan Faaliyetleriyle Coğrafi Nesnelere Arasındaki Bağlı Dolaylı Olarak Yansıtan Yer Adları

Kuruluşunda Renk Adları Bulunan Yer Adları: Akdepe, Bozgoyak, Gızılğaya, Gızılıyokuş, Goşurgayası, Gökböet,

Yer Adı Kuruluşlarında Sayı Adları: Sadece bir mikrotoponimde sayı ismine (kırk) rastlanmış olup o da doğrudan adlandırılan nesneyle (objeyle) ilgili değildir: Gırğyitmezerlii < kırk+yiğit+mezarlık+ı.

Yer Adı Kuruluşlarında Yansıma Adları: Cığınini, Gümbüldeyik, Tıntınsuyu.

Coğrafi Nesnelere Görünümüne ve Yapısına Göre İsim Alan Yer Adları: Baceelini, Bogleendek, Buzlaaya < buzlu+kaya, Çaalloyag < çakıllı+koyak, Çatalarmıd < Çatal+armut, Dolamayol, Döneenböet, Esgiarman, Garanlıggoyak, Gariplermezerlii < garipler+mezarlık+ı (Mezarlığın kimsesiz ve bakımsız hâli dolayısıyla), Körcolug < körce+oluk, Kuruçeşme, Tozlu, Yumraarman.

Anlamı Belirlenemediği İçin Sınıflandırılmayan Yer Adları: Bedire, Gümbürböet, Kükürt.

II.II.IV. Mikrotoponimlerin Kuruluşunda Görev Alan Coğrafi Terimlerin Kullanım Sıklıkları ve Bu Terimlerin Bölgedeki Anlamları

Derlenen mikrotoponimlerin kuruluşlarında çok sayıda coğrafi terim veya coğrafi terim niteliğinde kelimeye rast gelinmiştir. Bu sözcükler ve tespit edilen anlamları şunlardır.

Alağ (2): Arazi, toprak, düz toprak parçası.

Alt (2): Aşağı kısım, bir noktanın altta kalan kısmı.

Anız (1): Ekin biçildikten sonra geriye kalan boş tarla.

Ayak (1): Aşağısı, alt tarafı anlamına gelir.

Ayaacu/Ayakucu (1): Köyünayaacu mikrotoponiminde geçen bu sözcük “aşağıya doğru en uç nota” anlamında mevki bildiren coğrafi bir terimdir.

Baş (3): yukarı kısım, üst kısım. **Başucu (1):** Köyünbaşucu örneğinde geçen bu sözcük “yukarıya doğru en uç nokta” anlamında mevki bildiren coğrafi bir terimdir.

Baaça (3): Bahçe.

Bedire (1): Tek bir örnekte tek başına kullanılan sözcüğün anlamı tespit edilememiş olmakla birlikte muhtemelen coğrafi bir terimdir.

Belen (2): Yüksek, düz arazi, plato.

Boaz (1): Dağ boğazı, iki dağın birbirine iyice yaklaştığı yer. **Bor (2):** Borunaltı ve Borunbaşı örneklerinde tamlayan olarak kullanılan bir coğrafi terimdir. Bor, yüzeyde olan kısımları sert, yerin altında kalan ve Güneş görmeyen kısımları daha çok toprağı andıran yumuşak, kırmızıya yakın renkli ve çamur olmayan bir mineraldir.

Böğet (4): Derelerin bazı noktalarında genellikle şelalelerin altında suların toplandığı derince yer. Su: akarsu.

Turkish Studies

Bük (I): İki yamacın açığı oluşturacak şekilde birleştiği ön tarafı düzlük coğrafi şeklin adıdır.

Çaal/Çağıl (I): Çakıl sözcüğünden gelişmiş olup *çakıllı yer, taşlık arazi* anlamında coğrafi bir terimdir.

Çeşme (4): Çeşme.

Çukur (I): Çevresine göre nispeten alçakta olan düz arazi.

Dalla/Talla (I): Tarla.

Daş (I): < taş. *Kaya, kayalık* anlamında kullanılmaktadır.

Delik (I): İnsan eğmeğiyle şekillendirilmiş in.

Dere (5): Yazın suları azalan, kışın ve yazın suları çoğalan akarsu.

Depe (3): Tepe.

Dökük (I): Üst tarafındaki kayalardan kopmalar sonucu oluşmuş, kayalık yer, kanyon; Bk. Dökük.

Döneğen/Döneen (I): Döneenböet adındaki mikrotoponimde tamlayan unsuru olarak kullanılan sözcük esasen tek başına da kullanılabilen “girdap” anlamında coğrafi bir terimdir.

Esik (I): Yazın kuru, ya da kuruya yakın, ancak yağmur yağdığı, kar eridiği dönemler suyu olan, sellerin oluşturduğu coğrafi şekillere verilen addır.

Gabristanlık (2): Mezarlık.

Gale (3): Kale.

Gaş (3): İnsandan doğaya bir aktarmayla insanın kaşı gibi kavisli bir şekilde uzayıp giden, ön tarafı uçurum, üst tarafı düzlük olan büyük ve uzun kayaların üzerinde kalan düz yer, kaya başı. Bazı örneklerde *gat* ile birlikte aynı yer için kullanıldığı görülse de, esasen birinin “*kaya*” (kat) diğerinin “*kayanın üst kısmındaki düzlük*” için kullanılmasıyla birbirlerinden ayrılırlar.

Gavak (I): Köylüler arasında gavak (kavak) “*çınar ağacı*” karşılığıyla bilinmektedir. Fakat Özmeggavaa mikrotoponiminde görülen gavak “*ön, ön taraf*” anlamına geliyor olmalıdır; bk. Özmeggavaa.

Gaya (6): Altı veya arkası batık vaziyette olan yüksek ve büyük taş parçası.

Gat (2): Gat (< kat) arka tarafı toprağa gömülü, üst tarafı düzlük (tarla, orman, vs.) ile örtülü olan yüksek ve uzun kayaların adıdır. Ancak yüksek, uçurum şeklinde dik, yalçın ve uzun kayalar için kullanıldığı gözlenilmiştir. Zaman zaman *kaya* ile birlikte kullanıldığı görülür. Fakat dört tarafı açık yüksek ve büyük taşlar için *kaya* terimi kullanıldığı hâlde, bu tür taşlar için *kat* terimi kullanılmaz. Kat teriminin kullanılması için kayanın mutlak suretle arkasının kapalı önünün açık, yani uçurum şeklinde olması gerekir.

Geçit (I): Akarsuların geçmeye müsait noktası.

Gedik (I): Bir tepenin üzerinde veya tepeler arasında geçmeye müsait, nispeten alçak coğrafi şeklin adı.

Goyak (7): İki dağ, iki tepe veya dört tarafı yüksekçe olan ve dolayısıyla çevresine göre belirgin şekilde ya da nispeten alçakta kalan düz ekim arazisi, ekinlik.

Göz (I): Kaynak.

Turkish Studies

Guyu (I): Su kuyusu.

Gümbüldeyik (I): Muhtemelen şelale anlamındadır. Bk. Gümbüldeyik.

Harman (4): Öğütmek için ekinin toplandığı altı say ya da sertleştirilmiş toprak alan.

Hendek (I): Sel sularının taşmasını engellemek için kazılarak derinleştirilmiş esik.

İç (I): Merkez.

İN (II): Mağara.

Meydan (2): Düz, geniş alan.

Mezarlık (4): Mezarlık.

Oluk (I): Suyu çeşmeye ve oluğa alınmış pınar.

Kavak (2): Tırnak Köyü mikrotoponimlerinde gavak iki farklı anlamda tespit edilmiştir. *Özmeğgavaa* öreneğinde kelime *ön* anlamında olup sözcük *kabak* kelimesinden gelişmiş olmalıdır. Gavaklıca su adında ise gavak “çınar” anlamında kullanılmıştır.

Ön (3): Bir noktanın önünde kalan kısım.

Say (2): Yere batık, düz ve çok geniş kayaya verilen attır. Ekim ve dikim için asla kullanılmazlar. Buralar daha çok harman yeri olarak kullanılır. *Sayın* üzerindeki yalıklarda biriken sular (yörede bunlara *kak su* denir) kuşlar başta olmak üzere diğer hayvanlar için önemlidir.

Seki (4): Engebeli arazilerde duvar çekilerek üst kısmının düzleştirilmesiyle oluşturulmuş tarım arazisi.

Sokak (5): 1. Yol, 2. yolun iyice daraldığı kısma verilen ad. 3. Yolun belirli bir yerinde çalılarla, ağaçlarla oluşturulmuş ve insanların özellikle hayvanların geçişini engellemeye yönelik yapılan sete verilen ad.

Su (II): Dere, çay ve büyük pınar gibi akarsulara verilen genel ad.

Yaka (8): 1. Dağın, tepenin eğimli yüzü. 2. Taraf, yön.

Yatak (I): Hayvanların belirli dönemlerde sürekli olarak yattığı yer.

Yer (I): 1. Toprak, tarla, 2. Mülkiyet.

Yıkık (2): 1. Ev, değirmen vb. yapı yıkıklarının olduğu harabe yer 2. Ören yeri.

Yol (I0): Yol, keçi yolu.

Yokuş (I): Yokuş, inişin zıttı.

Yumuk (I): Bölgede yaşayan insanlar tarafından anlamı bilinmemektedir. Yumuk adlı yerin iki tarafının dağ, derin ve dar bir vadi olduğu dikkate alınır bu kelimenin *kanyon* anlamında kullanılmış olması muhtemeldir.

Yurt (2): Belirli dönemlerde belirli bir grup tarafından kullanılan kır yerleşim birimine *yurt* denir.

Yüz (I): Dağın, tepenin bir yakası, tarafı.

Çatalarmıd < çatal+armut, **Yaagabak** < yağ+kabak+ı; **Sovanlık** < soğan+lık, **Kömürlük**, **Mercimeklik** < mercimek+lik, **Sandalcık** < sandal+cık; **Bademli** < badem+li, **Tozlu** < toz+lu; **Coşdüştüü** < coş+düş-tük+ü (yer veya kaya), **Atuçtuu** < at+uç-tuk+u (yer veya kaya) mikrotoponimlerinde adlandırmanın tamlanan ögesi gizlidir. Mikrotoponimin işaret ettiği coğrafi

Turkish Studies

şeklin türüne göre kimi örnekte gizli bir *seki* (*Çatalarmıd, Sovanlık, Bademli, vs.*) kimi örneklerde ise gizli bir *kaya* (*Atuçtuu, Coşdüştüü, vs.*), kimi örneklerde de gizli bir *yer* (*Tozlu, vs.*) teriminin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Cami (< *Tırnak Köyü Camii*), **Gaave** (< *Tırnak Köyü Kahvehanesi*), **Köygonaa**, (< *Tırnak Köyü Köy Konağı*), **Okul** (< *Tırnak Köyü İlkokulu*), **Muutarlık** (< *Tırnak Köyü Muhtarlığı*) başka emsalleri bulunmadığı için tamlayana gerek duyulmadığından kısaca tamlanana ile kullanılan mikrotoponimler olup coğrafi terim görevi üstlenmişlerdir.

SONUÇ

Mikrotoponimisi araştırılan Tırnak Köyü, bilinen en az 510 yıllık tarihiyle oldukça eski bir yerleşim birimidir. Köy ve civarında bulunan ve orada yaşayan insanlar tarafından anlamı bilinmeyen mikrotoponimler de bu tarih geçmişi göstermektedir.

Tür bakımından değerlendirildiğinde 3 kale, 2 ören adıyla **5 mikrooykonim**; 4 tepe, 12 in, 11 kaya ve uçurum, 1 kanyon, 1 dağ boğazı ve 2 esik adı olmak üzere toplam **30 mikrooronim**; 33 doğal, 5 idari olmak üzere **38 mikrohoronim**; 13 yol, 3 geçit adıyla **16 mikrodromonim**; **31 mikroagronim**; 5 dere, 15 pınar, 5 böğet, 4 çeşme adıyla **29 mikrohidronim**; 4 mezar, 2 meydan, 5 kurum adıyla **10 mikrourbonim**; ve **2 mikrodrimonim** olmak üzere toplam **163 mikrotoponim** tespit edilmiştir.

Önemli in, kaya ve mevki, akarsu, pınar, tarla ve bahçe adlarının ayrıntılı bir şekilde adlandırıldığı görülmektedir. Diğer yandan dört yanı ormanla çevrili bir köy olmasına rağmen köydeki ormanların adlandırılmadığı görülmektedir. Kanaatimizce bu durum köydeki ormanların çam ormanı oluşu ve çam ağacının da hayvancılık için önem arz etmemesinden kaynaklanmaktadır. Zira tespit ettiğimiz iki orman adına baktığımızda (Pıynarlaaç, Sandalcık), bu orman adları kuruluşunda yer alan gerek piynar ve gerekse sandal bitkisi sürekli yeşil kalabilen ve küçükbaş hayvanlarının sevdiği maki bitkisidir.

Adlandırmayla ilgili olarak dikkati çeken diğer bir husus da, birli bir hacmi ve derinliği olan tüm inlerin adlandırılmış olmasıdır. Gerek bu durum ve gerekse in adlarının anlamları eski dönemlerde insanların inleri ev, ambar, hayvan barınağı gibi amaçlar için kullandıklarını göstermektedir.

Yapıları bakımından değerlendirildiğinde mikrotoponimlerin önemli bir kısmının belirtisiz isim tamlaması ve sıfat tamlaması yapısında birleşik isim olduğu görülmektedir. Belirtili isim tamlaması yapısındaki yer adları daha ziyade açıklayıcı nitelikte yer adları olup bunların içinde anlaşılabilir ya da zor anlaşılır yer adı yoktur. *Sokak* terimiyle kurulu yol adlarının ilgi hâli grubu, *yaka* terimiyle kurulu yer adlarının çıkma hâli grubu, *eylem+dığı* yapısıyla kurulu yer adlarının sıfat-fiil grubu yapısında olmaları dikkat çekicidir.

Köyün küçük olması dolayısıyla mikrourbonimcil unsurlar nitelenmeye ihtiyaç duyulmamış; bu da böylesi yer adlarının basit yapılı olmasına yol açmıştır.

Yapı bakımından en sağlam yer adları, belirtisiz isim tamlaması yapısında olanlardır. Zira sıfat tamlaması yapısında olan kimi yer adlarının (*Baceelini* < *bacalı+in*, *Goşurgayas* < *konur+kaya*, *Cığınini* < *cığın+in*, *Baaçesekisi* < *bahçe+seki*, vs.) zaman içinde anlamlarının unutulmasına bağlı olarak belirtisiz isim tamlaması yapısına geçtiği görülmektedir.

Tırnak Köyü mikrotoponimlerinin kuruluşunda görev alan ilgi çekici leksik unsurlar tespit edilmiştir: *ahız*, (*Gacaahız*), *böğet* (*Gökböet*), *gat* (*Altgat*), *azı* (*Azidepe*), *bedire*, *goyak* (*Bozgoyak*), *böğelek* (*Böölekdepesi*), *bük* (*Gümmükü*), *cığın* (*Cığınini*), *coş* (*Coşdüştüü*), *çağıl* (*çaal*), *dökük*, *dölyurdu*, *döneğen* (*Döneenböet*), *esik* (*Sazleesik*), *gavak* (*Özmeğavaa*), *gözlek*

Turkish Studies

(Gözlegsuyu), *gunna* < *kurna* (*Gunnalargoyaa*), *guz* (*Guzyaka*), *gümbüldeyik*, *gümbür* (*Gümbürböet*), *koşur* (*Gonjurgayası*), *Körceoluk*, *kükürt*, *küncü* (*Küncini*), *maşat* (*Maşadalaşı*), *olucak*, *öneğen* (*Döneğenböet*), *özmek* (*Özmeğgavaa*), *piynar* (*Piynarlaaç*), *sandal* (*Sandalcık*) *say* (*Sayyatak*), *yıkık*, *yumuk*, *bor* (*Borunaltı*) kelimeleri, Derleme Sözlüğü'ne ya hiç girmemiş ya da kelimelerin burada tespit ettiğimiz anlamlarından farklı olarak Gülnar haricinde başka bölgelerde derlenmiş sözcüklerdir.

Tırnak Köyü mikrotoponimleri çerçevesinde yapılan bu araştırmanın ortaya çıkardığı sonuçlar, uygulanan yöntemin bir model olarak mikrotoponimi çalışmalarında başarıyla kullanılabilceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- BİLİR Fatma Saadet (2003), **Merv'den Anaypazarı'na Gülnar**, Etik Yayınları, İstanbul.
- ÇELİK, Şenol (1994), Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul-1994.
- HALAÇOĞLU, Yusuf (2009), **Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar** (1453-1650), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- İZBIRAK, Reşat, 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, MEB Yayınları, İstanbul.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1978), **Erzurum İli Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler)**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 487.
- JUÇKEVİÇ, V. A. **Toponimika**, İzdatel'stvo Vışşaya Şkola, Minsk, 1965.
- MURZAYEV, E. M. (1974), Oçerki Toponimiki, Akademiya Nauk SSR İstitut Geografii, Mısıl, Moskova.
- NİKONOV, V. A. **Vvedeniye v Toponimiku**. İzdatel'stvo Nauka, Moskova, 1965.
- SÜMER, Faruk (1999), **Oğuzlar**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- ŞAHİN, İbrahim (2007). *Türkçe Yer Adlarının Yapısı Üzerine*, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, (32), 1-14. Erzurum / Türkiye.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü** (1993), C. I-XII, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri** (937/1530), I, Ankara, 1996.